

Fallas. Diccionari català il·lustrat, amb etimologies i equivalències en castellà francès i anglès, vocabularis castellà-català, francès-català i anglès-català, vocabulari de noms geogràfics, vocabulari de noms patronímics, per E. VALLÈS. Novíssima edició corregida i ampliada. Barcelona, S. A. Horta d'Impressions i Edicions, [1947]. XVI + 1056 pàgs.

Esgotada anys ha aquesta obra, introbable també el *Diccionari general de la llengua catalana* de Pompeu Fabra (del qual l'IEC prepara actualment una nova edició, revisada i posada al dia), interrompuda de temps — a la lletra C — la publicació del *Diccionari català-valencià-balear*, iniciat per Antoni M. Alcover (del qual, però, ha estat anunciada la represa per a ben aviat), aquest nou tiratge del *Pallas* havia per força d'ésser rebut amb viva satisfacció per tots aquells qui, estudiosos o conreadors de la llengua catalana, en senten la necessitat d'un diccionari manual.

Dues són les innovacions que caracteritzen aquesta segona edició: d'una banda, la il·lustració gràfica; de l'altra, la consignació de les etimologies.

El diccionari *Pallas*, segons indica l'advertiment editorial que encapçala el volum, «admet i recull, en les columnes de la seva part primera i fonamental, tota la riquesa lèxica de la llengua catalana, en la més gran amplitud, sotmesa a un depurat criteri de classificació gramatical. El vocabulari modern i literari, lliure de barbarismes inadmissibles, d'arbitrarietats lèxiques, de dialectismes que foren inútils i d'arcaïsmes que esdevindrien sobers dins un repertori usual, es troba enregistrat i exactament definit, tant en les seves variades acepcions com en la seva funció gramatical». El Sr. Emili Vallès, ben conegut pels seus treballs gramaticals i lexicogràfics, ha esmerçat temps i paciència per convertir en realitat aquest ambició propòsit.

Tanmateix, no totes les definicions podrien ésser presentades com a modèliques. Algunes d'elles, bé per llur imprecisió, bé per una simplificació excessiva, vorégen la inexactitud. Vegem-ne uns exemples a l'atzar: *absentisme*, «situació [sic] del propietari rural que s'absenta de la seva finca per viure a ciutat» || *adhuc*, «denota idea de comprensió dins un conjunt, o encariment i ponderació» [!] || *afigurar*, «veure confusament [sic] els objectes que són distants» || *alarb*, 1) «home inculte i brutal», 2) «àrab» (en realitat el sentit d' «home inculte i brutal» constitueix una acepció despectiva, completament secundària, com la d' «avar, usurer» per al mot *jueu*; l'acepció primària és «àrab»¹) || *alarit*, «crit llastimós» [sic] (cf. la definició de Fabra: «crit de guerra, esp. dels moros en entrar en batalla. Per anal., gran crit» || *americana*, 1) «vestidura masculina» (completament insuficient), 2) «forma [sic] de dansa» || *balb*, «entumit per excés de fred», no està d'acord amb *balbejar* «parlar amb pronunciació vacillant, i dificultosa» (cf. Fabra: *balb*, «que executa amb dificultat i imperfectament els moviments que li són propis, dit esp. de la llengua i per ext. de les mans, etc.») || *bizantinisme* «esperit raquític, estancat, que sosté pugnes llargues per coses trivials» [!] (acepció secundària, sense cap indicació de la primària) || *català*, 2) «llengua dels naturals de Catalunya i dels d'altres regions orientals d'Espanya» (definició imprecisa i insuficient, que no pot deixar de sobtar en la ploma d'un dels autors del *Curs pràctic de gramàtica*

1. També els sentits del mot *cerval* estan ordenats — 1) «Aplicat a la por fora mida»; 2) «Relatiu al cérvol» — sense tenir present quin és el primari.

catalana de Jeroni Marvà [= Artur Martorell i Emili Vallès], en la segona edició del curs superior del qual, pàgs. 13-16, es troba una indicació detallada del domini lingüístic català || *cesura*, «pausa del vers, després de cada accent mètric» (insuficient i inexacte) || *codolada*, 2) «forma de composició poètica dels antics trobadors» (inexacte i imprecís) || Les definicions de *comare*, 1) «padrina d'un bateig», i *compare*, 1) «padrí de batejar o de confirmar», no estan d'acord amb les més exactes donades a *comparatge*, 1) «connexió o afinitat que el padrí [o la padrina] d'una criatura contrau amb els pares d'aquesta», o a *compater-nitat* «parentiu espiritual que el padrí [o la padrina] de batejar o confirmar contrau amb els pares de la criatura» (cf. Fabra: *comare*, 1) «padrina d'un infant amb relació al padrí, al pare o a la mare»; *compare*, 1) «el padrí de batejar o de confirmar amb relació a la padrina», definició mancada, també, aquesta darrera) || *criptònim*, «que posa el seu nom en anagrama» (imprecís) || *insuflar*, 2) «alenar, el sacerdot, damunt l'adult [sic] a qui administra el baptisme» || *sardinaler*, manca el sentit de 'pescador de sardines'.

En les definicions d'animals i plantes trobem a manca els noms científics, cosa essencial en tota obra d'aquesta mena.

Alguns mots apareixen sense definició, acompanyats només de la traducció al castellà, francès i anglès: cf. *acceptilació*, *binació*, *carnaiment*, *cicatrització*, *castració*, etc.

És remarcable la riquesa de gentilicis catalans que es troba recollida en aquest diccionari. Sorpren, però, referent a això, la irregularitat que suposa d'annotar uns gentilicis castellans sota la forma culta — *abulense* (inusitat en català), *gadità*, *vallisoletà* — i d'altres sota la forma popular — *salamanquès*, *salamanquí*, però no *salmantí*.

Els tecnicismes moderns tenen cabuda en el *Pallas* en major nombre i potser amb major precisió que en els altres diccionaris catalans. Hi trobem, per exemple, esmentats diversos *raigs*: *actínics*, *alfa*, *beta*, *catòdics*, *còsmics*, *gamma*. A remarcar, però, que els *raigs X*, tot i que són mencionats en la definició dels *raigs gamma* o de la *radiografia*, no són anotats al costat dels altres.

Algunes novetats lexicogràfiques, sorgides principalment en ocasió de les darreres guerres, han estat també acollides, bé que cautelosament, pel Sr. Vallès en el seu diccionari: així, si ens és donat de trobar-hi mots com *antiaeri* i *radar*, hi manquen, en canvi, *antigàs* i els sentits més moderns de *bombarder* i *caça*, per no citar sinó un parell d'exemples.

Quant als barbarismes, causa estrangera de trobar, al costat de *xut* (< angl. *shoot*) i de *córner*, vius en el lèxic futbolístic, el mot *bac* (< anglès *back*), completament inusitat, i, d'altra banda, constatar que no són consignats *ofside*, *penalty*, *hands* i altres, d'extraordinària circulació, que han arribat a produir formes tan populars com *orsai*, *penal*, etc.

La il·lustració que enriqueix aquesta segona edició del *Pallas* és abundosa, interessant i acurada. És de doldre, però, que alguna petita irregularitat no ens permeti de fer-ne un elogi complet. Així, el mot *abacà*, definit com a 'fibra tèxtil', apareix en la il·lustració com un arbre o arbust; el gravat presentat com a *cresta*, ofereix tot el cap d'un gall, sense indicació de quina part correspon a aquell nom; la il·lustració corresponent al mot *creus* n'ofereix dotze classes diferents, però dona el nom de quinze, etc.

La part més feble del diccionari és, indubtablement, l'etimològica. Ignoro quines són — ell no ho indica — les fonts que l'autor ha utilitzat, però pot

assegurar-se que no ha consultat els més coneguts diccionaris etimològics (com el *REW*, *FEW*, *EWFS*), ni el *BDC*, ni l'*AOR*, ni les altres principals revistes de filologia romànica, on tants d'ètims indubtables han estat ja precisats, i, en canvi, sovint queda patent l'ús del diccionari de l'Academia Española o d'algun de semblant com el de J. Alemany i Bolufer.² Podria dreçar-se ací una llarga llista en justificació d'aquesta apreciació, però uns quants exemples bastaran: *act* i *aquí* < ECCU + HIC; *alosa* < ALÁNDULA (*sic*), dim. d'ALANDA (*sic*); *angúnia* < ANGUSTIA; *averany* < AUGURIU; *baix* < BASSU; *barraca* < b. ll. TRABACCA; *botifarra* < BOTULUS + FARTUS; *braó* < BRACHIU; *brisa* < VERSA; *burla* < b. ll. BURCULA; *burxa* < FURCA; *cistell* < CESTOS; *clapir* < GLATTIRE; *serp* < SERPERE; etc. En alguns barbarismes com *beige*, *bridge*, *whisky*, dels quals no indica la natura forastera, dóna com a ètims els mateixos mots i oblida d'esmentar llur pronúncia; en el mot *crol*, en canvi, escrit a la catalana, no assenyala que es tracta de l'anglès *crawl*, ni en dóna cap etimologia; *calembur* el fa provenir del llatí (*sic!*) *calembour*.

La presentació de l'obra és en general acurada. Així i tot, a part d'algunes errades evidentment tipogràfiques, que sempre són de dordre en un llibre d'aquesta categoria, com «cenyir la *cinutra*» (s. v. *cint*) o «acció i efecte de *circumcriure*» (s. v. *circumscripció*), cal lamentar una gran abundància d'inadvertències ortogràfiques, extraordinàriament sensibles en un diccionari normatiu com el que comentem. Assenyalem, ràpidament, *argamasa*, *baverès*, *baronesa*, *bergadà* i *Bergadà*, *cuc de ceda* (s. v. *bómbix*), *mena d'espassa* (s. v. *bran*), *ós situat a...* (s. v. *hioide*), *centé*, *copropietario*, AFAL·LERAR·SE (amb un punt en lloc d'un punt volat, innovació completament inadmissible), etc.

Les equivalències castellana, francesa i anglesa posades a cada mot, així com els vocabularis castellà-català, francès-català i anglès-català, donats com a suplement del diccionari, són d'una extraordinària utilitat, mancats com estem encara de bons diccionaris de totes aquestes llengües: els pocs castellans-catalans, no massa perfectes, que existeixen — de Rius i Vidal, de Rovira i Virgili, de Bulbena i Tosell —, així com el francès-català de Buibena, són avui introbables; de diccionari anglès-català no recordo que n'existeixi cap.³ De totes maneres, cal assenyalar el perill de l'equivalència única, que mai no pot oferir una traducció exacta a causa de les múltiples accepcions que un mot presenta. I, tot i aquestes limitacions, cal convenir que els vocabularis del Sr. Vallès poden prestar ben estimables serveis.

Cal recordar, encara, la llista de mots geogràfics i de mots patronímics posada al capdavant del volum. La primera és notablement més extensa que la que aparegué en les primeres edicions del *Diccionari ortogràfic* de l'IEC; potser caldrà rectificar-hi algunes adaptacions de noms estrangers, però mentrestant pot ésser una bona guia per als nostres escriptors. Alguns noms de persona també han d'ésser modificats; per exemple: *Sixt* i no *Sixte*, *Calixt* i no *Calixte*, *Vicenç* al costat de *Vicent*, *Llutgarda* i no *Lutgarda*, etc.

És possible que m'hagi entretingut massa a assenyalar qualitats i defectes en aquesta obra, però ho excusarà l'interès i la simpatia que ella ha sabut

2. Per a l'endarreriment etimològic del *Diccionario* acadèmic, vegeu la recent recensió de S. GILI I GAYA a la seva dissetena edició, *RFE*, XXXI (1947), 202-209.

3. En canvi, cal tenir present el diccionari català-alemany i alemany-català d'Eberhard Vogel.

despertar-me. Tinc per segur que aquesta edició, com la primera, no veurà passar molt de temps sense esgotar-se. Aleshores serà ocasió d'emprendre una revisió a fons i de preparar i donar una nova versió, tan definitiva com se pugui — cosa, d'altra banda, impossible d'assolir en absolut en treballs d'aquesta mena — del diccionari català il·lustrat *Pallas*.

R. ARAMON i SERRA

HENRI GUI TER : *Etude de Linguistique historique du dialecte minorquin*. Montpellier 1943. 348 + 4 pàgs.

Ens ha sorprès agradablement l'aparició d'aquest llibre dedicat a l'estudi històric del parlar menorquí. I ens ha sorprès especialment pel fet d'ésser l'autor un rossellonès i no un català hispànic, i encara per la circumstància d'ésser doctor en ciències físiques (i en lletres, de més a més), agregat de la Universitat de Montpellier. Estem poc acostumats a veure homes del Rosselló escrivint en català i conreant l'estudi d'aquesta llengua (llur llengua pròpia). El Sr. Enric Guiter és un d'aquests homes que a més demostra posseir vocació i entusiasme per la lingüística aplicada a temes catalans. Cal felicitar-lo i felicitar-nos-en.

Comença el llibre amb una introducció geogràfica i històrica — il·lustrada amb un mapa —, que situa el lector per a comprendre el fet lingüístic menorquí. Segueix l'estudi pròpiament dit, dividit en tres grans seccions: fonètica, lexicografia i morfologia, i cadascuna subdividida en els capítols propis de tota explicació de dialectologia històrica. Clouen el treball unes conclusions i un apèndix d'alguna extensió, en el qual es donen textos dialectals menorquins extrets del *Folklore Menorquí* del Dr. Camps i Mercadal i del *Viatge tràgic de l'amo En Xec de S'Uastrà* d'En Ruiz i Pablo.

En la introducció trobem alguna cosa a corregir. Primerament, la suggerència de possibles etimologies del nom de Maó, que tradicionalment es fa venir del de l'almirall cartaginès Magon. «En realité», diu el Sr. Guiter, «il pourrait fort bien venir du latin MANSIONE (séjour) ou de l'arabe MA'ON (vase)». Però MANSIONE > maó seria un cas estrany d'evolució fonètica, car el grup interior NS es redueix a s, però no desapareix totalment (cf. FOUCHÉ, *Phon. hist. rouss.*, 153); a més, tenim el text de Titus Livius que parla de l'arribada de Magon a Menorca, i el de Plini que alludeix concretament a Magon com a nucli de població d'aquesta illa, i tenim tota la documentació llatina medieval que tradueix Maó per *portus Magonis*. També creiem poc exacte que els productes principals d'exportació de Maó siguin «les vins et l'huile produits par l'île»: Menorca no produeix gairebé gens d'oli, i encara que les seves vinyes donen vins exquisits, no abunden prou per a fer-ne objecte exportable. En canvi, és producte típic de l'illa — i molt exportat — el formatge, del qual no es fa menció en la introducció que comentem.

En la Bibliografia que segueix a la introducció trobem que manca citar el *Diccionario Menorquin-Castellano* de Jaume Ferrer Parpal (Maó 1883-87) i el meu *Estudi fonètic i lexical del dialecte de Ciutadella* («Miscelánea Alcover», Mallorca 1932). Cita com d'Alcover diversos articles que diu que es troben en el «Butlletí de Dialectologia Catalana», volent dir segurament el «Bolletí